

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

04.11.2025

м. Київ

№ 1465

Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти на тему «Соціально-емоційне навчання як інструмент розвитку наскрізних умінь учнів Нової української школи»

Відповідно до абзацу п'ятнадцятого пункту 10 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 (зі змінами), підпункту 13 пункту 4 та пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 (зі змінами), з метою удосконалення педагогічними працівниками закладів загальної середньої освіти компетентностей, необхідних для формування в учнівства наскрізних умінь засобами соціально-емоційного навчання,

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти на тему «Соціально-емоційне навчання як інструмент розвитку наскрізних умінь учнів Нової української школи» (далі – Типова програма), що додається.

2. Директорату шкільної освіти (Кільдерова Інна) забезпечити оприлюднення Типової програми на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України.

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Кузьмичову Надію.

Міністр

Оксен ЛІСОВИЙ

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Наказ Міністерства освіти
і науки України**

04.11.2025 № 1465

ТИПОВА ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації педагогічних працівників
закладів загальної середньої освіти на тему
«СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ
НАСКРІЗНИХ УМІНЬ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»**

Розробники: учасники робочої групи відповідно до наказу державної установи «Український інститут розвитку освіти» від 24.07.2025 № 138-аг.

Рецензенти:

Водолазська Т. В., доцент кафедри освітньої політики Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського, кандидат педагогічних наук;

Рашковська І. В., професор кафедри практичної психології Українського державного університету ім. М. П. Драгоманова, кандидат психологічних наук, доцент.

Термін дії програми: з 2025 до 2030 року.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми

В умовах стрімких суспільних трансформацій, зростаючих глобальних викликів, а також на тлі війни, яку веде росія проти України, ментальне та фізичне здоров'я учасників освітнього процесу потребує підвищеної уваги, оскільки пережиті травматичні потрясіння негативно впливають на психоемоційний стан здобувачів загальної середньої освіти, учительства, батьківства, знижують їхні когнітивні здібності та життєву стійкість. У зв'язку з цим увиразнюється потреба в упровадженні в освітній процес закладів загальної середньої освіти соціально-емоційного навчання (далі – СЕН), що є ключовим інструментом розвитку наскрізних умінь учнів Нової української школи (далі – НУШ).

Актуальність Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти «Соціально-емоційне навчання як інструмент розвитку наскрізних умінь учнів Нової української школи» (далі – Типова програма) зумовлена потребою освітянства в реалізації системного, комплексного підходу до розвитку наскрізних умінь молодшої генерації через свідоме впровадження соціально-емоційного навчання, що є надзвичайно важливим для їхньої успішної адаптації, самореалізації в динамічному сучасному світі, формуванні здатностей та готовності співчувати, співпрацювати, протистояти викликам, розбудовувати майбутнє України, ґрунтуючись на національних та європейських цінностях.

Типова програма розроблена відповідно до чинної нормативно-правової бази України у сфері освіти. Зокрема, вона ґрунтується на: Концепції «Нова українська школа», законах України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту», професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти», Державному стандарті початкової освіти, Державному стандарті базової середньої освіти, Державному стандарті профільної середньої освіти. Ці нормативні документи визначають перелік наскрізних умінь, що мають бути сформовані в учнівства під час навчання в закладі загальної середньої освіти. У свою чергу, педагогічні працівники мають володіти компетентностями (психологічна, емоційно-етична, компетентність педагогічного партнерства, здоров'язбережувальна), які повною мірою сприятимуть реалізації зазначеного завдання, що здійснюється в перебігу виконання ними таких трудових функцій, як партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу й участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища.

Зміст Типової програми спрямований на формування здатностей учительства до розвитку таких наскрізних умінь учнівства, як: критичне й системне мислення, конструктивне керування емоціями, розв'язання проблем і співпраця з іншими, визначених у державних стандартах початкової, базової середньої та профільної середньої освіти як ключових для формування життєвих компетентностей учнів; забезпечує розвиток та удосконалення компетентностей педагогічної спільноти щодо створення безпечного, здорового та інклюзивного середовища; формує готовність для рівноправної партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Цільова група: педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 30 год (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації програми. Реалізація програми передбачає залучення фахівців/-чинь, які пройшли попередню підготовку у сфері соціально-емоційного навчання. Рівень сертифікації таких фахівців визначається суб'єктом підвищення кваліфікації. До викладання Програми залучаються фахівці, які пройшли попередню підготовку у сфері соціально-емоційного навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: інституційна (очна, заочна, дистанційна), дуальна, на робочому місці тощо. Форму підвищення кваліфікації визначає суб'єкт підвищення кваліфікації.

Мета підвищення кваліфікації: удосконалення педагогічними працівниками закладів загальної середньої освіти компетентностей, необхідних для формування в учнівства наскрізних умінь засобами соціально-емоційного навчання.

Завдання підвищення кваліфікації:

ознайомити слухачів із ключовими підходами до розвитку наскрізних умінь здобувачів загальної середньої освіти в умовах Нової української школи;

сформувати в педагогів розуміння ролі соціально-емоційного навчання в розвитку в учнівства критичного мислення, навичок керування емоціями, розв'язання проблем, співпраці з іншими;

забезпечити практичне опанування інструментів СЕН для використання їх в освітньому процесі;

підвищити здатність та готовність педагогів створювати безпечне, здорове та інклюзивне середовище для навчання.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом МОН України від 29 серпня 2024 року № 1225: психологічна компетентність (Б1), емоційно-етична компетентність (Б2), компетентність педагогічного партнерства (Б3), здоров'язберезувальна компетентність (В2).

Очікувані результати підвищення кваліфікації. За результатами навчання за Типовою програмою слухачі набудуть необхідних знань, сформулюють та удосконалять здатності щодо:

розуміння та пояснення суті соціально-емоційного навчання, його ролі у формуванні наскрізних умінь учнівства, визначених державними освітніми стандартами;

інтеграції СЕН в освітній процес для розвитку в учнівства таких наскрізних умінь, як критичне та системне мислення, керування емоціями, розв'язання проблем, співпраця з іншими;

добору та застосування інструментів СЕН для розвитку наскрізних умінь у різних навчальних і виховних ситуаціях;

створення безпечного, здорового та інклюзивного освітнього середовища, сприятливого для емоційного розвитку й набуття наскрізних умінь усіма учасниками освітнього процесу.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації: систему та критерії оцінювання результатів навчання визначає суб'єкт підвищення кваліфікації.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: за результатами виконання Програми суб'єкт підвищення кваліфікації визначає вид документа (свідectво, сертифікат тощо), що буде виданий слухачам.

Технічний опис, дизайн, спосіб виготовлення, порядок видачі та облік виданих документів мають відповідати вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (з урахуванням змін).

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заяття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ: ВІД ГЛОБАЛЬНОГО ДОСВІДУ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ					
Тема 1.1. НУШ і наскрізні вміння крізь призму світового досвіду соціально-емоційного навчання	2	-	-	-	2
Тема 1.2. Суть соціально- емоційного навчання. Створення безпечного, здорового та інклюзивного освітнього середовища	-	2	-	-	2
Тема 1.3. Результативність і корисність СЕН. Міжнародні дослідження ДоСЕН і TALIS	-	2	2	-	4
Тема 1.4. Міжнародні програми СЕН, їх інтеграція в освітній процес НУШ	2	-	-	-	2
Разом за модулем 1	4	4	2	-	10
МОДУЛЬ 2. НАСКРІЗНІ ВМІННЯ В РАМЦІ НУШ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ					
Тема 2.1. Критичне і системне мислення	-	4	-	-	4
Тема 2.2. Конструктивне керування емоціями	-	4	2	-	6
Тема 2.3. Розв'язання проблем	-	4	-	-	4
Тема 2.4. Співпраця в колі учнівства, учительства, батьківської спільноти	2	2	-	-	4
Разом за модулем 2	2	14	2	-	18
Контрольні заходи	-	-	-	2	2
Усього	6	18	4	2	30

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1.

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ: ВІД ГЛОБАЛЬНОГО ДОСВІДУ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

Тема 1.1. НУШ і наскрізні вміння крізь призму світового досвіду соціально-емоційного навчання

Соціально-емоційне навчання (СЕН): сутність та значення. Розвиток емоційного інтелекту. Важливість СЕН для успіху в житті та навчанні. Наскрізні вміння НУШ як віддзеркалення соціально-емоційних навичок. Успішне впровадження СЕН у міжнародному освітньому просторі. Ключові уроки впровадження СЕН: системність, підготовка вчительства, залучення батьківської спільноти.

Тема 1.2. Суть соціально-емоційного навчання. Створення безпечного, здорового та інклюзивного освітнього середовища

Соціально-емоційне навчання як цілеспрямований процес, який допомагає розвивати ключові життєві компетентності. Суть СЕН у навчанні розуміти себе, свої почуття та мотивації, ефективно взаємодіяти з навколишнім світом. Інструменти СЕН для створення безпечного, здорового та інклюзивного середовища закладу загальної середньої освіти. Навчання за допомогою практичних занять, дискусій, рольових ігор та моделювання реальних ситуацій.

Тема 1.3. Результативність і корисність СЕН. Міжнародні дослідження ДоСЕН і TALIS

Результативність упровадження СЕН. Переваги СЕН для учнівства: академічний прогрес, зниження агресії, покращення психічного здоров'я, розвиток емпатії. Методи (анкетування, тести, спостереження, самооцінювання, рефлексія тощо) вимірювання соціально-емоційних навичок для їх розвитку. Урахування результатів міжнародного дослідження ДоСЕН (дослідження соціально-емоційних навичок) під час організації соціально-емоційного навчання. Досвід участі України в ДоСЕН у 2023–2024 рр. Інтеграція в НУШ і використання СЕН на різних уроках. Учителство як провідник розвитку соціально-емоційних навичок учнівства. Потреби вчительства в розвитку соціально-емоційних навичок крізь призму міжнародного дослідження TALIS (Teaching and Learning International Survey).

Тема 1.4. Міжнародні програми СЕН, їх інтеграція в освітній процес НУШ

Міжнародні програми СЕН в Україні (Програма соціально-емоційного та етичного навчання, «Зерна», «Майндфулнес» тощо). Розвиток наскрізних умінь здобувачів НУШ у процесі впровадження міжнародних програм СЕН. Адаптація міжнародного досвіду СЕН до культурного контексту України. Міжнародна організація з поширення соціально-емоційного навчання CASEL (Collaborative

for Academic, Social, and Emotional Learning) та її інформаційні ресурси для вчителів.

МОДУЛЬ 2.

НАСКРІЗНІ ВМІННЯ В РАМЦІ НУШ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ

Тема 2.1. Критичне і системне мислення

Критичне мислення як здатність аналізувати інформацію неупереджено, оцінювати її достовірність, знаходити логічні зв'язки та формувати власні, обґрунтовані висновки. Системне мислення як уміння бачити цілісну картину, розуміти, як різні частини взаємодіють між собою в складній системі. Виявлення причинно-наслідкових зв'язків, передбачення наслідків змін та розуміння динаміки процесів, а не лише окремих елементів.

Практичні інструменти для розвитку критичного й системного мислення в освітньому процесі. Вправи на розвиток критичного мислення: «Детектив думкою», «П'ять чому», «За і проти». Вправи на розвиток системного мислення: «Мапа зв'язків», «Що буде, якщо...?», «Аналіз системи чи предмету. Хто залучений до її функціонування».

Тема 2.2. Конструктивне керування емоціями

Основні емоції. Конструктивне керування емоціями як здатність розуміти, приймати та ефективно реагувати на власні почуття і адекватно сприймати емоції інших. Чітке розуміння своїх відчуттів. Відчуття емоції без засудження. Визначення причин виникнення емоцій. Вибір здорових способів вираження почуттів. Здатність змінювати поведінку відповідно до емоційного стану, щоб досягти бажаних результатів, не піддаватися руйнівним імпульсам.

Практична робота. Практики. Моделі стійкості спільнот (МСС) як інструмент тілесної та емоційної грамотності для розвитку стресостійкості. Набір навичок, скерованих на увагу до тіла й плекання приємних і нейтральних самовідчуттів у ньому («Зчитування», «Заземлення», «Ресурсність»). Практики «Миттєва допомога!».

Тема 2.3. Розв'язання проблем

Розв'язання проблем як комплексна навичка визначення, аналізу та подолання перешкод на шляху до досягнення мети. Чітке усвідомлення суті труднощів. Розуміння причин, контексту та можливих наслідків. Пошук різноманітних етичних варіантів подолання. Оцінка ефективності та ризиків кожного варіанту. Реалізація обраного плану дій. Аналіз успішності рішення та коригування за потреби.

Практичні інструменти розвитку в учнівства здатності до розв'язання проблем. Розбір вправ і кейсів. «Розслідування труднощів», «Мозковий штурм. Пошук варіантів», «Аналіз ризиків і вигод», «План дій і зворотний зв'язок». Вправи для проведення з дітьми.

Тема 2.4. Співпраця в колі учнівства, учительства, батьківської спільноти

Співпраця з учасниками освітнього процесу як ефективна взаємодія для досягнення спільної мети. Об'єднання зусиль, знань та ресурсів таким чином, щоб результат перевершував суму індивідуальних внесків. Здатність слухати, розуміти та враховувати думки інших. Чітке висловлення ідей та відкритий обмін інформацією. Визначення та виконання обов'язків у команді. Готовність підтримувати однолітків і одноліток та ділитися знаннями. Конструктивний пошук спільних рішень у разі розбіжностей. Усвідомлення колективної відповідальності за результат.

Практичні інструменти розвитку в учнівства здатності до співпраці з іншими. Вправи: «Спільний малюнок», «Вежа з соломинок». Груповий проєкт «Інтеграція СЕН у шкільні предмети».

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / ред. М. Грищенко. 2016. 40 с. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/20195> (дата звернення: 28.07.2025).
2. Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/898-2020-п> (дата звернення: 28.07.2025).
3. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/87-2018-п> (дата звернення: 28.07.2025).
4. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 25 липень 2024 року № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/851-2024-п> (дата звернення: 28.07.2025).
5. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства економіки України від 17.09.2021 № 568-21. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh_standartu_keriv.22.09.pdf (дата звернення: 28.07.2025).
6. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 року № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.07.2025).
7. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> (дата звернення: 28.07.2025).
8. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/463-20> (дата звернення: 28.07.2025).
9. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024

№ 1225. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf (дата звернення: 28.07.2025).

Основна література

1. Венгловська О. А., Елькін О. Б., Марущенко О. А., Федоренко О. Ф. Упровадження компонентів розвитку емоційного інтелекту в учнівства : практичний порадник педагогам закладів загальної середньої освіти. УІРО, 2023. 18 с. URL: <https://bit.ly/3JkSHPZ> (дата звернення: 28.07.2025).
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С. Л. Гумецької. Х. : Віват, 2022. 512 с.
3. Елькін О. Б., Рассказова О. І., Гринько В. О., Марущенко О. А. Зміцнення освіти через соціально-емоційне навчання: актуальні напрями дослідження в Україні та світі. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2024. №1 (58). URL: <http://surl.li/ttcdm> (дата звернення: 28.07.2025).
4. Елькін О. Соціально-емоційне навчання як затребувана практика формування м'яких навичок учнівства: сучасні виклики та досвід України. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. Вип. 1(10). URL: <http://surl.li/ttxv1> (дата звернення: 28.07.2025).
5. Миттева допомога! – практики стратегій соціально-емоційної саморегуляції : методичні матеріали. URL: <http://surl.li/lcglxt> (дата звернення: 28.07.2025).
6. Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа» (Feasibility Study on Opportunities for SEL within New Ukrainian School Reform) : аналітичний огляд / Гриневич Л., Дрожжина Т., Глоба О. та інші ; за заг. ред. Л. Гриневич, С. Калапнікової. Київ : «Видавнича група «Шкільний світ», 2021. 312 с. URL: <http://surl.li/ecboc> (дата звернення: 28.07.2025).
7. Прокачуємо СЕЕН: колекція практик для дорослих і дітей : навч.-метод. посібник / Н. Валецька ; за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенко. Х., 2023. 42 с. URL: <http://surl.li/ulimnr> (дата звернення: 28.07.2025).
8. СЕЕН-путівник. Соціально-емоційне та етичне навчання : освітня програма для навчання серця й розуму / Голов. ред. О. Елькін. 2-ге вид. К. : ТОВ «Інжиніринг», 2023. 148 с. URL: <http://surl.li/gogwc> (дата звернення: 28.07.2025).
9. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL) : офіційний сайт. URL: <https://casel.org> (дата звернення: 28.07.2025).

Додаткова література

1. Блог «5 хвилин СЕЕН» на порталі «Нова українська школа». URL: <http://surl.li/ttcav> (дата звернення: 28.07.2025).
2. Соціально-емоційне та етичне навчання – EdCamp Ukraine. *EdCamp Ukraine – Ми об'єднуємо освітян і допомагаємо їм зростати*. URL: <http://surl.li/hgxgg> (дата звернення: 28.07.2025).
3. Водолазська Т. В. Формування емоційного благополуччя дітей молодшого шкільного віку. *Постметодика*. 2010. № (6)97. С. 26–32. URL: <https://surl.li/wnebcr> (дата звернення: 28.07.2025).

4. Простір стійкості: створюємо місце для відпочинку та відновлення : практичний poradnik / Ганна Єфімцева ; за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенка : ГО «ЕдКемп Україна». Харків, 2024. 19 с. URL: <http://surl.li/ptcmho> (дата звернення: 28.07.2025).

5. EdCamp Ukraine. СБЕН. Аудіопрактики соціально-емоційного та етичного навчання (з мелодією), 2020. YouTube. URL: <http://surl.li/iffgl> (дата звернення: 28.07.2025).

6. Explore SEL (Harvard Graduate School of Education) : офіційний сайт. URL: <http://exploresel.gse.harvard.edu/> (дата звернення: 28.07.2025).

7. LifeComp: The European framework for the personal, social and learning to learn key competence. URL: <http://surl.li/okcwr> (дата звернення: 28.07.2025).

8. OECD's Survey on social and emotional skills. URL: <http://surl.li/ttpty> (дата звернення: 28.07.2025).

9. SEE Learning 101. Introduction to Social, Emotional, and Ethical Learning : електронний ресурс. URL: <https://101.seelearning.emory.edu/user/register> (дата звернення: 28.07.2025).

10. SEE LEARNING : електронний ресурс. URL: <https://seelearning.emory.edu/en/home> (дата звернення: 28.07.2025).

Б. о. генерального директора
директорату шкільної освіти

Інна КІЛЬДЕРОВА